

Alman Federal Meclisi'nin Kabul Ettiği Önergelerin Hukuki Mahiyeti

(Alman Federal Meclisi'nin 1915 Olaylarını "Soykırım" Olarak Nitelendiren
31.05.2016 Tarihli Önerenin Kabulü Münasebetiyle)

Ramazan USLUBAŞ

Giriş

Devlet-i Aliyye-i Osmâniyye'nin son döneminde Ermenilerin yaşadığı bölgelerde gerçekleşen olayları, kısaca "Ermeni meselesi" olarak adlandırmak mümkündür.¹ 27 Mayıs 1915'te kabul edilen –geçici– Sevk ve *İskân* Kanunu³ ile bazı Ermeniler zorunlu olarak başka yerlere nakledilmiştir. Bu olay "Ermeni meselesi" kavramı içerisinde yer alan, tartışmalı bir konudur.⁴ Nakil sırasında yaşanan ve iki taraftan da can kayıplarına neden olan olaylar sebebiyle 1915 olayları günümüze kadar süren tartışmaları beraberinde getirmiştir. Söz konusu 1915 olayları, Ermeniler tarafından bir "soykırım", Türkiye tarafından ise savaş şartlarına bağlı olarak yapılması zorunlu bir "tehcir" şeklinde değerlendirilmektedir.

Avrupa Parlamentosu –hukuki anlamda bağlayıcı olmasa da– önce 18.06.1987'de bir "karar önergesi"⁵ (Entschlieûungsantrag) ile 1915 olaylarını "soykırım" (Völkermord) olarak tanımlamış ve 28.09.2005'te başka bir "karar önergesi"⁶ ile Türkiye'nin Ermeni "soy-

kırımını (Genozid) tanınmasını Avrupa Birliği üyeliğinin ön şartı olarak kabul etmiştir. Oysa 1915 olayları Avrupa Birliği'ne üye bütün ülkeler tarafından "soykırım" olarak tanımlanmamaktadır.⁷

Alman Federal Meclisi (Der Deutsche Bundestag)⁸ ise Devlet-i Aliyye-i Osmâniyye döneminde 1915'teki Ermeni olaylarıyla çeşitli önergeler çerçevesinde ilgilenmiştir.

Görebildiğimiz kadarıyla Alman Federal Meclisi'ne bugüne kadar (23.09.2016) konuyla ilgili toplam 6 önerge sunulmuş, önergelerden ikisi kabul edilmiştir. Bunlardan biri 15.06.2005 tarihli önerge (Drucksache⁹ 15/5689) diğeri ise 31.05.2016 tarihli önerge (Drucksache 18/8613).

15.06.2005 tarihli önerge'nin başlığı şöyledir: "1915'te Ermenilerin Sürgün ve Katledilişin Hatırlanması ve Anulması - Almanya, Türklerle Ermenilerin Barışmasına Katkıda Bulunmalıdır". Önerge Sosyal Demokrat Parti

1] Bkz. Demir, *Hukuk Tarihi Açısından 1915 Ermeni Tehciri*, e-akademi, Şubat 2008, Sayı 72, Parg.1, URL: <http://www.eakademi.org/incele.asp?konu=HUKUK%20TAR%DDH%DD%20A%7CISINDAN%201915%20ERMEN%DD%20TEHC%DDR%DD&kimlik=-721069565&url=makaleler/ademir-4.htm> (09.09.2016).

2] 13 Receb 1333/14 Mayıs 1331.

3] Asıl adı: Vakt-i seferde icraat-i hükûmete karşı gelenler için cihet-i askeriyeye ittihaz olunacak tedabir hakkında kanun-i muvakkat (bkz. Takvim-i Vekayi, 19 Mayıs 1331 (18 Receb 1333), No: 2189).

4] Bkz. Demir, a.g.e., Parg. 1.

5] Bkz. Dok. A2-33/87, ABl. C 190, 20.7.1987, s. 119.

6] Bkz. P6_TA-Prov(2005)0350, 5.

7] 28 Avrupa Birliği üyesi ülkelerinden 13 tanesi hukuki nitelikleri farklı olmakla birlikte 1915 olaylarını "soykırım" olarak değerlendirmektedirler. Bu ülkeler şunlardır: Avusturya, Belçika, Kıbrıs, Fransa, Almanya, İtalya, Litvanya, Lüksemburg, Hollanda, Polonya, Slovakya, İsveç ve İsviçre (bkz. Armenian National Institute, URL: http://www.armenian-genocide.org/recognition_countries.html (15.09.2016).

8] Federal Meclis yanısıra her 16 Federal Eyaletin (Bundesland) ayrı bir 'Eyalet Meclisi' (Landtag) vardır. Bu Almanya'nın federal devlet yapısından kaynaklanmaktadır. Hem Almanya Federal Cumhuriyeti hem de Federal Eyaletler devlet tüzel kişiliğine sahiptir. Dolayısıyla Federal Eyaletlerin Anayasası (Landesverfassung), hükûmeti (Landesregierung) ve Mahkemeleri vardır. Federal devlet ile federe devletler arasındaki yetki ve görev paylaşımı Federal Anayasa (Grundgesetz) ile düzenlenmiştir.

9] Türkçe: Matbu Evrak.

Meclis Grubu (SPD-Fraktion), Hıristiyan Demokrat Birlik/Hıristiyan Sosyal Birlik Meclis Grubu (CDU/CSU-Fraktion), Birlik 90/Yeşiller Meclis Grubu (Fraktion Bündnis 90/ Die Grünen) ve Hür Demokratik Partisi Meclis Grubu (FDP-Fraktion) tarafından ortaklaşa sunulmuştur. Bu önerge 16.06.2005 tarihli oturumda oybirliğiyle kabul edilmiştir.¹⁰ Kabul edilen önergede Alman Federal Meclisi, 1915 olaylarını açıkça “soykırım” olarak nitelendirmese de önergenin gerekçesinde bağımsız tarihçilerin, parlamentoların ve uluslararası kuruluşların bu olayları “soykırım” olarak adlandırdıklarını beyan etmekte ve bunu “olgular/gerçekler durumu” (Faktenlage) olarak değerlendirmektedir.¹¹ Aslında dolaylı olarak da olsa Alman Federal Meclisi 1915 olaylarını bir “soykırım” olarak nitelendirmiştir.

Bu önergeden yaklaşık 10 yıl sonra 1915 olaylarını “soykırım” olarak nitelendiren diğer önerge –muhalafette olan– Sol Meclis Grubunun (Fraktion Die Linke) sunmuş olduğu 18.03.2015 tarihli önergedir (Drucksache 18/4335). Bu önerge Alman İmparatorluğu’nun (Deutsches Reich) Ermenilerin “yok edilmesindeki” (Vernichtung) “müşterek tarihî sorumluluğunu” “üzülerek” vurgulamaktaydı ve Federal Hükümet’in Ermeni “soykırımı” ile ilgili bu sorumluluğunu “çekincesiz” kabul etmesini talep etmekteydi. Alman Federal Meclisi 24.04.2015 tarihli oturumunda bu önergenin 3 ayrı komisyona havale edilmesini kararlaştırmıştır.¹² Fakat sonrasında bu komisyonlar önergenin reddini tavsiye etmiştir.¹³ Bu tavsiyeye uyarak Alman Federal Meclisi 02.06.2016 tarihli oturumunda iktidardaki koalisyon ortakları CDU/CSU Meclis Grubu ve SPD Meclis Grubunun oylarıyla bu önergeyi reddetmiştir.¹⁴

Daha sonra iktidardaki koalisyon ortaklarının CDU/CSU Meclis Grubu ve SPD Meclis

Grubu, 21.04.2015 tarihli benzer bir önerge hazırlamışlardır (Drucksache 18/4684). Alman Federal Meclisi, 24.04.2015 tarihli oturumunda bu önergenin 6 ayrı komisyona havale edilmesini kararlaştırmıştır.¹⁵ Önerge hâlen (18.09.2016) ilgili komisyonlardadır. Dolayısıyla bu önerge hakkında bir oylama henüz gerçekleşmemiştir.¹⁶

Daha sonra Birlik 90/Yeşiller Meclis Grubu, 22.04.2015 tarihinde benzeri başka bir önerge sunmuştur (Drucksache 18/4687). Alman Federal Meclisi 24.04.2015 tarihli oturumunda bu önergenin de 3 ayrı komisyona havale edilmesini kararlaştırmıştır.¹⁷ Önerge sahibi bu önergeyi 24.06.2016’de resmi bildiri ile geri çekmiştir.¹⁸

Sonrasında Birlik 90/Yeşiller Meclis Grubu, 24.02.2016 tarihinde benzer başka bir önerge daha sunmuştur (Drucksache 18/7648). Bu önerge hakkında Alman Federal Meclisi’nin 25.02.2016 tarihli oturumunda bir görüşme gerçekleşmiştir.¹⁹ CDU/CSU Meclis Grubu bu görüşme çerçevesinde ortak bir önerge hazırlama sözü verdikten sonra Birlik 90/Yeşiller Meclis Grubu bu önergesini geri çekmiştir.²⁰

Verilen bu sözün akabinde iktidarda olan koalisyon ortakları CDU/CSU Meclis Grubu ve SPD Meclis Grubu ile muhalafetteki Birlik 90/Yeşiller Meclis Grubu tarafından 31.05.2016 tarihli bir önerge sunulmuştur (Drucksache 18/8613).²¹ Bu önerge “1915-1916 senelerinde Ermenilere ve diğer Hıristiyan azınlıklara dönük soykırımı hatırlama ve

15] Öncü komisyon olarak Dışişleri Komisyonu belirlenmiştir (bkz. Plenarprotokoll 18/101, 24.04.2015, s. 9654A, 9665B)

16] Bkz. Alman Federal Meclisi’nin resmi web sitesi, URL: <http://www.bundestag.de/dokumente/textarchiv/2016/kw22-de-armenier/423826> (08.09.2016).

17] Öncü komisyon olarak Dışişleri Komisyonu belirlenmiştir (bkz. Plenarprotokoll 18/101, 24.04.2015, s. 9654A, 9665B)

18] Bkz. Plenarprotokoll 18/180, 24.06.2016, s. 17879C.

19] Bkz. Plenarprotokoll 18/158, 25.02.2016, s. 15556B-15566D.

20] Bkz. Plenarprotokoll 18/158, 25.02.2016, s. 15566; Alman Federal Meclisi’nin resmi web sitesi, URL: <http://www.bundestag.de/dokumente/textarchiv/2016/kw22-de-armenier/423826> (08.09.2016).

21] Üste belirtildiği gibi SOL Meclis Grubu’nun kendi önergesi (Drucksache 18/4335) vardı ve bu önerge de 02.06.2016 tarihli oturumda görüşüldü ve reddedildi.

10] Bkz. Plenarprotokoll 15/181, 16.06.2005, s. 17117D.

11] Bkz. Drucksache 15/5689.

12] Öncü komisyon olarak Dışişleri Komisyonu belirlenmiştir (bkz. Plenarprotokoll 18/101, 24.04.2015, s. 9654A, 9665B)

13] Bkz. Drucksache 18/7909.

14] Bkz. Plenarprotokoll 18/173, 02.06.2016, s. 17039. BİR-LİK 90/Yeşiller’in Meclis Grubu çekimsiz kalırken SOL Meclis Grubu önergeyi kabul etmişlerdir (bkz. Plenarprotokoll 18/173, 02.06.2016, s. 17039).

anma" başlığını taşımaktadır. Alman Federal Meclisi 02.06.2016 tarihli oturumunda bu önergeyi tüm 22 meclis gruplarının desteğiyle oy çokluğuyla kabul etmiştir.²³

Toparlayacak olursak Alman Federal Meclisi 1915 olaylarıyla ilgili iki önerge kabul etmiştir. Bunlardan sadece 02.06.2016 tarihli oturumda kabul edilen 31.05.2016 tarihli önerge –yasa değil(!)²⁴– 1915 olaylarını açıkça "soykırım" olarak nitelendirmektedir. Aynı gün TBMM Dışişleri Komisyonu bu karara yazılı tepki göstermiş, kararı şiddetle kınadığını ve reddettiğini ilan etmiştir.²⁵ Bu önergenin kabulü iki ülke arasında –geçici görünen– bir gerilime sebebiyet vermiştir.

Kabul edilen 31.05.2016 tarihli önerge münasebetiyle, bu makalede, söz konusu önergenin içeriğine dair bilgiler verilecek ve bu tür önergelerin hukuki mahiyeti incelenecektir.

A. Önergenin İçeriği

Alman Federal Meclisi'nin 02.06.2016 tarihinde 18. Yasama Yıldönümünün 173. oturumunda kabul ettiği 31.05.2016 tarihli önergenin (Drucksache 18/8613) başlığı ve içeriği tümüyle şöyledir:²⁶

22] Her ne kadar kendi önergesi reddedilmiş ise de SOL Meclis Grubu bu önergeye oylarıyla destek vermiştir.

23] Bkz. Plenarprotokoll 18/173, 02.06.2016, s. 17039. Sadece bir milletvekili red oyu kullanmış bir diğeri ise çekişme kalmıştır (bkz. Plenarprotokoll 18/173, 02.06.2016, s. 17039).

24] Bazı Türk gazetelerinde (bkz. Haber Türk, 03.06.2016, s. 1; Akşam Gazetesi, 03.06.2016, s. 1, 12) ve haber sitelerinde (bkz. Deutsche Welle, Soykırım kararı Türkiye-Almanya ilişkilerini nasıl etkileyecek? URL: <http://www.dw.com/tr/soyk%C4%B1r%C4%B1m-karar%C4%B1-t%C3%BC-rkiye-almanya-ili%C5%9Fkilerini-nas%C4%B1-etkileyecek/a-19313910> (16.09.2016)) bu önerge sehven 'yasa' olarak adlandırılmıştır.

25] Açıklama için bkz., URL: https://komisyon.tbmm.gov.tr/dosyalar/Alman%20Federal%20Meclisi%20Kararini%20Kinama%20Bildirisi_TahaOzhan.pdf (09.09.2016).

26] Önergenin Türkçeye tercümesi Karın Karakaşlı'ya aittir. Çevri AGOS gazetesinde yayınlanmıştır (URL: <http://www.agos.com.tr/tr/yazi/15524/ermeni-soykirimi-tasarisi-nin-tam-metni> (05.09.2016)). Aynı tercümeyle Almanya'nın Türkiye'deki Dış Temsilciliklerinin resmi web sitesinden de ulaşılabilir (URL: <http://www.tuerkei.diplo.de/contentblob/4826632/Daten/6620579/armenienresolution.pdf> (05.09.2016)). Önerge'nin gerekçesi içinde bu kaynaklara bakılabilir. Yazar tarafından değişik tercüme

CDU/CSU, SPD ve Birlik 90/Yeşiller'in meclis gruplarının önergesi²⁷

1915-1916 senelerinde²⁸ Ermenilere ve diğer Hıristiyan azınlıklara dönük soykırımı hatırlama ve anma

I. Alman Federal Meclisi²⁹ tespit eder:³⁰

Alman Federal Meclisi, yüzyıl önce Devlet-i Aliyye-i Osmâniyye'de³¹ başlayan, Ermenilere ve diğer Hıristiyan azınlıklara yönelik tehcir ve katliamların kurbanlarının anısı önünde saygıyla eğilir. Parlamento, o dönemin Jöntürk yönetimi tarafından yapılan ve Devlet-i Aliyye-i Osmâniyye içerisindeki Ermenilerin neredeyse tamamen yok edilmesine sebebiyet veren eylemlerinin yasını tutar. Aynı dönemde keza başka Hıristiyan toplulukların mensupları, özellikle de Süryani ve Keldaniler de tehcir ve katliamlara maruz kalmıştı.

O dönemin Jöntürk rejiminin emriyle 24 Nisan 1915'te İstanbul'da bir milyonu aşkın etnik Ermeni'nin planlı tehcir ve yok edilme süreci başladı. Bu insanların kaderi kitlesel imha, etnik temizlik, tehcir ve evet soykırımlar tarihi açısından örnek teşkil eder ve 20. Yüzyıl da dehşet verici bir şekilde bütün bunlardan müteşekkildir. Bunun yanı sıra Almanya'nın suçlu ve sorumlu olduğu Holokost'un biricikliğinin de bilincindeyiz.

Federal Meclis, Devlet-i Aliyye-i Osmâniyye'nin askeri baş müttefiki olan Alman İmparatorluğu'nun Ermenilerin organize bir şekilde tehcir ve yok edilmesine ilişkin Alman diplomatlar ve misyonerler aracılığıyla da gelen açık bilgilere karşın insanlığa karşı bu cürmü durdurmaya çalışmayarak oynadığı yüz kızartıcı rolden ötürü elem içindedir. Alman Federal Meclisi'nin bu noktadaki anması,

edildiği veya çevriye ilave ettiği yerler dipnotlarda bildirilmiştir.

27] Karakaşlı'nın çevirisinde ,CDU/CSU, SPD ve Birlik 90/Yeşiller'in Alman Meclisi'ne sunduğu tasarı önergesi' olarak tercüme edilmiştir.

28] Karakaşlı'nın çevirisinde 'döneminde' olarak çevrilmiştir.

29] Karakaşlı'nın çevirisinde, 'Almanya Federal Meclisi' olarak çevrilmiştir.

30] Karakaşlı'nın çevirisinde 'Almanya Federal Meclisi şu noktaları saptar' olarak çevrilmiştir.

31] Karakaşlı'nın çevirisinde, 'Osmanlı İmparatorluğu'nun' olarak çevrilmiştir.

yeryüzünün en eski Hıristiyan ulusuna karşı saygısının da bir ifadesidir.

Alman Federal Meclisi 2005 yılındaki kurbanların anılması, aynı zamanda tarihle yüzleşme ve Türklerle Ermenilerin barışına katkı amacını taşıyan kararını (Matbu Evrak 15/5689)³² güçlendirmektedir.

Bütün partilerin konuşmacıları 24 Nisan 2015'te, yüzüncü yıl anmasında, Alman Federal Meclisi'ndeki tartışmalar sırasında ve özellikle de bu tartışmadan bir akşam önce Cumhurbaşkanı bizzat, Ermenilere yönelik soykırımı lanetlemiş, kurbanları anmış ve barışa çağrısında bulunmuştur. Alman İmparatorluğu'nun da bu olaylarda suç ortaklığı vardır.

Federal Meclis, Almanya'nın özel tarihi sorumluluğunu kabul eder. Türkleri ve Ermenileri geçmişin mezarları üzerinden birlikte barış ve anlayış yolu arayışı konusunda desteklemek de bu sorumluluğun bir parçasıdır. Bu barışma süreci, geçtiğimiz yıllarda tökezlemiştir ve acilen yeniden hareketlendirilmeye ihtiyaç duymaktadır.

Alman Federal Meclisi, bu vesileyle sadece tasavvur edilemez vahşilikteki cinayetlerin kurbanlarını değil, aynı zamanda Devlet-i Aliyye-i Osmâniyye ve Alman İmparatorluğu içerisinde, yüzyıl önceki güç koşullar ve o dönemin yönetimlerine karşı farklı yollarla Ermeni kadın, çocuk ve erkeklerin kurtarılması için mücadele eden insanları da saygıyla anar.

Bugün Almanya'nın okul, üniversite ve siyaset eğitiminin içerisinde müfredat ve ders kitaplarına 20. yüzyılın etnik çatışmalar tarihiyle yüzleşilmesi çerçevesinde Ermenilerin tehciri ve yok edilmesini de dâhil etme ve gelecek kuşaklara aktarma görevi bulunmaktadır. Bu noktada özellikle eyaletlere önemli bir rol düşmektedir.

Almanya Parlamentosu katliam ve tehcir kurbanlarının Almanya'nın rolü bağlamında anılmasının ve ülkesindeki Türk ve Ermeni kökenli yurttaşları arasında arabuluculuk yapmasının entegrasyona ve bir arada barış içinde yaşama da katkı sağlayacağı görüşündedir.

Alman Federal Meclisi, Ermenilere yönelik

cürümlerin araştırılması ve Ermenilerle Türklerin barışmasını hedefleyen Türkiye'deki bilim, sivil toplum, sanat ve kültür alanlarındaki bütün girişim ve katkıları memnuniyetle karşılamaktadır.

Alman Federal Meclisi, kendi hükümetini de Ermenilere yönelik tehcir ve katliamların araştırılması konusuna dikkatini yöneltmeye teşvik eder. Yine Alman Parlamentosu bu sorunun çözümüne yardım ve destek sağlayacak her türlü girişimi memnuniyetle karşılar.

Almanya'nın kendi tarihi tecrübesi, bir toplum için tarihinin karanlık sayfalarını ele almanın ne derece zor olduğunu göstermiştir. Öte yandan tarihin dürüstçe ele alınması hem toplum içerisinde hem de başkalarıyla barışmanın en önemli temelidir. Bu noktada faillerin suçları ile bugün yaşayanların sorumluluğu arasında ayırım yapmak gerekir. Geçmişin anılması bizi ayrıca nefret ve yıkımın insanları ve halkları tekrar tekrar tehdit etmesi noktasında uyanık olma ve bu durumu önleme konusunda da uyarır.

Alman Federal Meclisi, Ermenistan ve Türkiye'den temsilcilerin geçmişi hatırlama ve devletlerarası ilişkilerin normalleşmesi yönünde 2005'ten bu yana adım atma çabalarını dikkatle gözlemektedir. Ancak iki devlet arasındaki ilişki halen gergindir ve karşılıklı şüphe barındırmaktadır. Almanya, Türkleri ve Ermenileri birbirilerine yakınlaştırmak konusunda desteklemelidir. Tarihin yapıcı bir şekilde ele alınması bugün ve gelecekte anlayışın temeli açısından kaçınılmazdır.

Türkiye Cumhuriyeti ile Ermenistan Cumhuriyeti arasındaki gerilimin azaltılması, ilişkinin normalleştirilmesi aynı zamanda Kafkas bölgesi için de önem arz etmektedir. Almanya bu noktada AB komşuluk politikaları çerçevesinde Alman-Ermeni-Türk ilişkileri içerisindeki tarihi rolü dolayısıyla kendisinde özel bir sorumluluk görmektedir.

II. Alman Federal Meclisi, Federal Hükümet'ten şunları talep etmektedir:³³

- ✓ Alman Federal Meclisi'ndeki, 100. yıldönümüne denk gelen 24 Nisan 2015'teki tartışmanın ruhuna uygun olarak 1915-1916

32] Karakaşlı'nın çevirisinde, No: 15/5689' olarak çevrilmiştir.

33] Karakaşlı'nın çevirisinde 'Federal Meclis, hükümeti şu noktalarda göreve çağırılmaktadır:' olarak tercüme etmiştir.

döneminde Ermenilerin tehciri ve nerdeyse topyekûn imhası, keza Alman İmparatorluğu'nun rolü konusunda geniş ve kamuya açık bir yüzleşmeye katkı sağlamak.

- ✓ Türkiye tarafını, o dönemin tehcir ve katliamları ile açık bir şekilde yüzleşmeye teşvik etmek ve böylelikle Ermeni halkı ile barışmak için gereken zeminin temelini atmak.
- ✓ Geçmişin ele alınması aracılığıyla Türkler ve Ermeniler arasında yakınlaşma, barışma ve tarihi suçun affının sağlanması konusunda çalışmaya devam etmek.
- ✓ Türklerle Ermeniler arasında görüş alışverişi, yakınlaşma ve tarihin incelenmesine katkı sağlayacak Türkiye'deki ve Ermenistan'daki bilim, sivil toplum ve kültür etkinliklerini desteklemeye ve eldeki tahsisat çerçevesinde maddi katkı sağlamaya devam etmek.
- ✓ Barışmanın ve Türk-Ermeni ilişkilerinin fazlasıyla gecikmiş iyileştirilmesi çalışmasının ilk adımı olarak Türkiye ve Ermenistan'ın tarihi olaylarla yüzleşmesini aktif bir şekilde desteklemek; örneğin bilim insanları için burs sağlamak ya da her iki ülkeden tarihin aydınlatılması ve barışma amacıyla çalışan sivil toplum örgütlerine yardımcı olmak.
- ✓ Türk ve Ermenistanlı hükümet yetkililerini, iki ülkenin devletlerarası ilişkilerine yönelik hali hazırda donmuş durumda bulunan normalleşme sürecini ilerletmeye teşvik etmek.
- ✓ Türkiye ve Ermenistan hükümetlerini 2009'da imzalanan ve tarihi bilimsel yöntemle ele alacak bir komisyonun kurulması, diplomatik ilişkilerin yeniden başlaması ve ortak sınırın açılmasını öngören protokolün onayı için ikna etmek.
- ✓ Türkiye Cumhuriyeti'nde yakın zamanda başlayan Ermeni mirasının korunması girişimlerinin devamı ve artması için çaba harcamak.
- ✓ Mali imkânlar çerçevesinde Almanya içerisinde 1915/16'da yaşananlarla ilgili yüzleşmeyi konu edinen bilim, sivil toplum, kültür girişim ve projelerini desteklemeye devam etmek.

Berlin, 31 Mayıs 2016³⁴

Volker Kauder, Gerda Hasselfeldt ve Meclis Grubu³⁵

34] Yazar tarafından ilaveten tercüme edilmiştir.

35] Söz konusu Meclis Grubu CDU/CSU Meclis Gru-

Thomas Oppermann ve Meclis Grubu³⁶

Katrin Göring-Eckardt, Dr. Anton Hofreiter ve Meclis Grubu³⁷

B. Önergelerin Hukuki Niteliği

Kabul edilen 31.05.2016 tarihli önerenin içeriği hakkında bilgiler verdikten sonra bu önerenin hukuki niteliğine değinilecektir.

1. Genel

Alman Federal Meclisi'ndeki müzakereler kural olarak –bağımsız– layihalar (Vorlagen) temelinde gerçekleşir (Madde 75 AFMİ). Bunlardan birisi de 'önergeler'dir (Madde 75 (1) d AFMİ). Layihasız müzakereler nadirdir.³⁸

Önergeler sayesinde muhalefette bulunan meclis grupları, Federal Hükümet üstünde *siyasi* kontrol ve girişim imkânları bulmaktadırlar. Böylece muhalefet herhangi bir konu hakkında kamuoyuna kendi görüş ve çözüm önerilerini sunabilmekte ve Federal Hükümeti –olumlu veya olumsuz– görüş bildirmeye zorlayabilmektedir. Genel olarak bu tür önergeler muhalefette olan meclis grupları tarafından sunulur³⁹ ve iktidarda olan meclis grupları tarafından reddedilirler.⁴⁰ Buna kar-

bu'dur. Karakaşlı'nın tercümesinde "Fraktion" "parti" olarak tercüme edilmiştir. Alman hukukuna göre parti ve meclis grubu farklı hukuki oluşumlar olduğundan burada "Fraktion" meclis grubunu ifade eder. Dolayısıyla burada bu ifade kullanılmıştır.

36] Söz konusu Meclis Grubu SPD Meclis Grubu'dur.

37] Söz konusu Meclis Grubu Birlik 90/Yeşiller Meclis Grubu'dur.

38] Örneğin 'Güncel Saatler' (Aktuelle Stunden, Madde 106 AFMİ ve EK 5).

39] 17. Yasama Yılında (2009-2013) meclis grupları tarafından toplam 1.918 tane önerge sunulmuş, bunların 1.699 tanesinin muhalefetteki meclis grupları tarafından hazırlanmıştır (bkz. Verwaltung Deutscher Bundestag, Referat Parlamentssdokumentation, Stand: 13.12.2013, URL: https://www.bundestag.de/blob/196284/dac0d01a36a1ddab0ac77a8068d9dbc2/kapitel_07_10_behandlung_selbst__ndiger_politischer_antr__ge_im_plenum-data.pdf (10.09.2016).

40] Nitekim aynı konu hakkında muhalefetteki Sol Meclis Grubu tarafından 2015 yılında hazırlanan önerge kabul edilmemişti (Drucksache 18/4335 ve Drucksache 18/7909). Daha sonra Birlik 90/Yeşiller Meclis Grubu tarafından hazırlanan başka bir önerge bu grup tarafından iktidar koalisyonunun meclis grupları birlikte bir önerge çıkarma sözü vermesi ile birlikte bunlar tarafından geri çekilmiş ve 02.06.2016 tarihinde kabul edilen 31.05.2016 tarihli önerge (Drucksache 18/8613) birlikte Alman Federal

şılık 31.05.2016 tarihli önerge (Drucksache 18/8613) Alman Federal Meclis’inde bulunan tüm meclis gruplarının desteğiyle ve oy çokluğuyla kabul edilmiştir.

2. Önergelerin Çeşitleri

Alman Federal Meclisi İçtüzüğü (AFMİ)⁴¹ üç ayrı önerge türü öngörmektedir (Madde 75 AFMİ). Bunlardan biri –bağımsız– “önerge”dir (Antrag). Diğerleri ise –bağımlı olan– “karar önergesi” (Entschließungsantrag) ve “değişiklik önergesi”dir (Änderungsantrag). “Karar önergelerinin” ve “değişiklik önergelerinin” bağımlı oluşları bunların bağımsız bir şekilde meclis gündemine alınmış olan bir oturum konusu hakkında olma zorunluluğundan kaynaklanmaktadır (Madde 75 (2) (b) ve (c) AFMİ). Bu sınırlama “önergeler” için söz konusu olmadığından (Madde 75 (1) (d) AFMİ) bağımsızdırlar. Dolayısıyla “önergeler” – “karar önergelerinin” ve “değişiklik önergelerinin” aksine– meclisin gündeminde olamayan bir konu hakkında da sunulabilir.

Söz konusu 31.05.2016 tarihli önerge bağımsız önergelerden olduğundan makalenin konusu bu tür “önergelerdir.”⁴² Bu tür önergeler genel olarak siyasi konular hakkında hazırlanır. Buna dış politika konusu olan meseleler de dâhildir.

3. Yetki

Alman Federal Meclisi’ne önergeler ya bir meclis grubu ya da federal meclis üyelerinin yüzde 5’i tarafından sunulabilir (Madde 76 (1) ve Madde 75 (1) d AFMİ). Dolayısıyla daha az milletvekili sayısı veya tek bir milletvekili Alman Federal Meclisi’ne bir önerge sunmaya yetkili değildir. Keza Federal Meclis’in organlarının (örneğin komisyonlar), Federal

Meclisi gündemine alınmıştır.

41] Geschäftsordnung des Bundestages.

42] Federal Hükümet sözcüsü, Steffen Seibert, 02.09.2016 tarihili basın açıklamasında söz konusu 31.05.2016 tarihli önergenin bağlayıcılığı olmadığını vurgulamak için sehven – bağımlı olan – ‘karar önergesi’ olarak nitelendirmiştir (ilgili basın açıklaması için bkz.: Alman Federal Hükümeti’nin resmi web sitesi, URL: <https://www.bundesregierung.de/Content/DE/Mitschrift/Pressekonferenzen/2016/09/2016-09-02-regpk.html> (09.09.2016). Gerçekten bu bir – bağımsız – ‘önerge’dir. Yalnız bağlayıcılık konusunda bir farklılık yoktur. Zira ikisi de bağlayıcı değildir.

Konsey’in (Bundesrat) veya Federal Hükümet’in (Bundesregierung) önerge sunma yetkisi yoktur.

4. İçerik

Önergenin içeriği hakkında AFMİ’nde herhangi bir düzenleme bulunmamaktadır.⁴³ “Küçük Soru Önergeleri” (Madde 104 AFMİ; Kleine Anfragen) ve “Sözlü Soru Önergeleri” (EK 4 No. 1 (3) 2 AFMİ; Mündliche Anfragen) hakkında bulunan bazı yasaklar,⁴⁴ önergeler için öngörülmemiştir.⁴⁵ Hatta önergelerin içerikleri Federal Devletin (Bund) yetki alanlarıyla da sınırlı değildir.⁴⁶ Sonuç itibarıyla içerik hakkında herhangi bir sınırlama yoktur.⁴⁷ Bir önerge aynı konu hakkında başka bir önerge ile de kesişebilir⁴⁸ ve önceden reddedilmiş bir önerge tekrar oylamaya sunulabilir.⁴⁹

Dolayısıyla önerge yetkilisi Alman Federal Meclisi’ne prensipte istediği içerikte bir önergeyi oylamaya sunabilir. Buna dış politika konusu olan meseleler de dâhildir.⁵⁰

Bu sebeple Federal Meclis Başkanı prensipte bir önerge ile ilgili herhangi bir denetim yapamaz ve içerik yönünden önergeyi kabul etmeyip geri çeviremez.⁵¹ Ancak önerge açıkça ciddi niyetten yoksun ise veya Ceza ve Kabadatler Kanunlarına aykırılık teşkil ediyor ise önergeyi geri çevirebilir.⁵²

İçerik yönünden herhangi bir sınırlamanın olmaması geniş imkânlar vermekte ise de bunların hukuken bağlayıcı olmadıkları unutulmamalıdır. Dolayısıyla önergeler genelde

43] Bkz. Kabel, in: Schneider/Zeh (Hrsg.), Parlamentsrecht und Parlamentspraxis in der Bundesrepublik Deutschland, Ein Handbuch, Berlin u.a. 1989, § 31 Rn. 14; Ismayr, a.g.e., s. 403.

44] Soru önergeleri ilgisiz tespitler ve değerlendirmeler içeremez.

45] Bkz. Kabel, a.g.e., § 31 Rn. 14; Ismayr, a.g.e., s. 403.

46] Bkz. Kabel, a.g.e., § 31 Rn. 14.

47] Bkz. Ismayr, a.g.e., s. 403.

48] Nitekim Alman Federal Meclisi’nin 02.06.2016 tarihli oturumunda Ermeni olaylarıyla iki ayrı önerge aynı zamanda görüşülmüş ve oylamaya sunulup karar bağlanmıştır.

49] Bkz. Kabel, a.g.e., § 31 Rn. 14.

50] Bkz. Ismayr, Der Deutsche Bundestag: Funktionen - Willensbildung - Reformansätze, Opladen 1992, s. 492.

51] Bkz. Kabel, a.g.e., § 31 Rn. 16.

52] Bkz. Kabel, a.g.e., § 31 Rn. 16.

bir fikir beyanından ibarettir ve en başta Federal Hükümet'e ricalarda bulunmak ve talepler iletmek için bir vasıtaadır.⁵³ Bu Alman Federal Meclisi'nin kabul ettiği ve 1915 olaylarını "soykırım" olarak nitelendirdiği 31.05.2016 tarihli önerge (Drucksache 18/8613) için de geçerlidir.

5. Sunum

Önergeler Alman Federal Meclisi'nin idaresi bünyesinde bulunan Parlamento Sekreterliğine (Parlamentssekretariat) sunulur.⁵⁴ Genelde önergeler meclis grubu önergesi olarak sunulur (Madde 76 (1) AFMİ). Alternatif olarak 32 milletvekili⁵⁵ tarafından imzalanıp sunulması da mümkündür (Madde 76 (1) AFMİ).

Meclis grubu adına sunulan önergeler meclis grubu başkanının veya onun görevlendirdiği başka meclis grubu üyesi veya üyelerinin "ve Meclis Grubu" ifadesiyle imzalanması yeterlidir.⁵⁶ Nitekim 31.05.2016 tarihli önergede (Drucksache 18/8613) de böyle olmuştur. Söz konusu önerge Alman Federal Meclisi'nde bulunan 3 grup tarafından sunulmuştur.

Uygulamada meclis gruplarının önergesi grubun parlamenter yöneticilerinin (Parlamentarischer Geschäftsführer) imzası ile de meclis grubu önergesi olarak sunulabilmektedir (Madde 76 (1) AFMİ).

6. Şekil

Önergelerin yazılı⁵⁷ olarak ve meclis grubu ya da Federal Meclis üyelerinin yüzde 5'i tarafından imzalanarak (Madde 76 (1) ve Madde 75 (1) d AFMİ) sunulması gerekir. Önerge kısa bir gerekçe ile donatılabilir. Yal-

nız bu şart değildir (Madde 76 (2) AFMİ).⁵⁸

Önergelerde giriş ifadesi olarak Federal Meclis'in uygulamasında "Alman Federal Meclisi tespit eder"⁵⁹ ifadesi kullanılır.⁶⁰ Bundan sonra da tespit edilmesi istenilen içerikler ve/veya talepler sıralanır. Olası değişiklik önergeleri de bu metni temel alarak şekillenir.⁶¹

7. Geri Çekme

Mevcut⁶² AFMİ'de açık bir hüküm olmasına rağmen önerge nihai oylamadan (Schlußabstimmung) önce her zaman önerge sahipleri tarafından geri çekilebilir.⁶³ Dolayısıyla önerge komisyona havale edilmiş veya komisyon tarafından görüşmeler sonucunda belirli bir kararın kabul edilmesi tavsiye edilmiş olsa dahi geri çekilebilir.⁶⁴ Örneğin 1915 olayları ile ilgili Birlik 90/Yeşiller Meclis Grubu tarafından 22.04.2015 tarihli önerge (Drucksache 18/4687) 3 ayrı komisyona havale edilmiş⁶⁵ ve 24.06.2016'de resmi bildiri ile geri çekilmiştir.⁶⁶ Keza konuyla ilgili yine Birlik 90/Yeşiller Meclis Grubu tarafından 24.02.2016 tarihli önerge (Drucksache 18/7648) hakkında Federal Meclis'de 25.02.2016 tarihinde gerçekleşen görüşmeler çerçevesinde iktidar ortağı olan CDU/CSU Meclis Grubu ortak bir önerge hazırlama sözü verdikten sonra Birlik 90/Yeşiller Meclis Grubu bu önergesini geri çekmiştir.⁶⁷

58] Gerekçe Kanun Tasarılarında zorunludur (Madde 76 (2) AFMİ).

59] "Der Bundestag wolle beschließen"

60] Bundan önceki İçtüzükde madde 97 gereğince bu giriş ifadesi zorunlu idi. Bu zorunluluk kaldırıldıysa da uygulamada değişiklik olmamıştır (bkz. Kabel, a.g.e., § 31 Rn. 18).

61] Bkz. Kabel, a.g.e., § 31 Rn. 18.

62] 1922 yılına kadar geçerli olan İçtüzükte bu önergeyi geri çekme imkanı açıkça öngörülmüştü (bkz. Kabel, a.g.e., § 31 Rn. 19). Aynı şekilde 1980 kadar geçerli olan İçtüzükte madde 100'de geri çekme imkanından bahsedilirdi (bkz. Kabel, a.g.e., § 31 Rn. 19).

63] Bkz. Kabel, a.g.e., § 31 Rn. 19.

64] Bkz. Kabel, a.g.e., § 31 Rn. 19.

65] Bkz. Plenarprotokoll 18/101, 24.04.2015, s. 9654A, 9665B.

66] Bkz. Plenarprotokoll 18/180, 24.06.2016, s. 17879C.

67] Bkz. Plenarprotokoll 18/158, 25.02.2016, s. 15566; Alman Federal Meclisi'nin resmi web sitesi, URL: <http://www.bundestag.de/dokumente/textarchiv/2016/kw22-de-armenier/423826> (08.09.2016).

53] Bkz. Kabel, a.g.e., § 31 Rn. 15.

54] Bkz. Kabel, a.g.e., § 31 Rn. 17.

55] Alman Federal Meclisi'nde 18. Yasama Yılında toplam 631 milletvekili mevcuttur.

56] Bkz. Roll, in: Nomos - Erläuterungen zum Deutschen Bundesrecht, Erläuterungen zur Geschäftsordnung des Deutschen Bundestages, Zu § 76 Vorlagen von Mitgliedern des BT.

57] Bkz. Roll, in: Nomos - Erläuterungen zum Deutschen Bundesrecht, Erläuterungen zur Geschäftsordnung des Deutschen Bundestages, Zu § 76 Vorlagen von Mitgliedern des BT.

Geri çekilen önerge başka milletvekilleri tarafından her zaman aynı içerikle sunulabilir.⁶⁸

8. Yeniden Sunma

Geri çekilmiş bir önerge –yine mevcut AFMİ’de açık bir hüküm olmamasına rağmen– aynı içerikle de olsa yeniden sunulabilir.⁶⁹ Yalnız bu imkân pratik bir öneme sahip değildir.⁷⁰ Bu ancak geri çekilen önergenin evvelce komisyona havale edilmesi veya komisyonun önerge hakkında belirli bir karar verme tavsiyesinde bulunduğu durumlarda pratik önem kazanabilir.⁷¹ Bunun dışında pratikte pek fazla önem arz etmemektedir.

9. Gündeme Alma

Önergelerin Alman Federal Meclisi’nin gündemine alınması genel hükümlere göre belirlenir.

Buna göre bir önergenin gündeme alınıp alınmaması İhtiyar Heyeti’nde (Ältestenrat) karara bağlanır (Madde 20 (1) AFMİ).⁷² İhtiyar Heyeti Federal Meclis Başkanı⁷³ tarafından toplantıya çağrılır (Madde 6 (1) 2 AFMİ).⁷⁴

68] Bkz. Kabel, a.g.e., § 31 Rn. 20.

69] Bkz. Kabel, a.g.e., § 31 Rn. 20.

70] Bkz. Kabel, a.g.e., § 31 Rn. 20.

71] Bkz. Kabel, a.g.e., § 31 Rn. 20.

72] Bu şekilde oluşan gündem bir tekliftir (bkz. Roll, in: Schneider/Zeh (Hrsg.), Parlamentsrecht und Parlamentspraxis in der Bundesrepublik Deutschland, Ein Handbuch, Berlin u.a. 1989, § 28 Rn. 27) ve Genel Kurul için hukuku bağlayıcı değildir (bkz. Roll, a.g.e., § 28 Rn. 47) – sadece Federal Meclis Başkanı’nu için İhtiyarlar Heyeti Başkanı sıfatıyla bağlayıcıdır (bkz. Roll, a.g.e., § 28 Rn. 48). Zira nihai gündem ile ilgili nihai kararı Alman Federal Meclisi bizzat karara bağlar. Federal Meclis’in bu kararı gündeme itirazda bulunulmadığı takdirde gündemdeki birinci maddenin ilanı ile alınmış sayılır (Madde 20 (2) 2 AFMİ). Bu zannütahteminin aksi iddia edilemez (bkz. Roll, a.g.e., § 28 Rn. 27). Böylece İhtiyarlar Heyeti’nin kararlaştırmış olduğu gündem Meclisin kararına döndürür. Yani Federal Meclis bu kararı açıkça itiraz etmemekle değil, zımnen alır. Sonuç itibariyle Federal Meclis kendi gündemini kendisi belirlemektedir. Bu aynı zamanda Madde 39 (3) 1 GG gerektirdiği bir durumdur. Zira buna göre Federal Meclis, oturumlarının kapatılma ve yeniden açılma zamanını kendisi kararlaştırır.

73] Federal Meclis Başkanı aynı zamanda İhtiyarlar Heyeti’nin başkanıdır. İhtiyarlar Heyeti Federal Meclis Başkanından, yardımcılardan ve meclis gruplarının Madde 12 AFMİ’ye göre belirlediği 23 üyeden oluşur (Madde 6 (1) 1 AFMİ).

74] Bu aşamada Parlamento Sekreterliği önergeler dâhil

Yalnız Meclis İhtiyar Heyeti’ndeki anlaşmadan önce⁷⁵ çoğunlukla vereceği bir kararla önergeyi kendisi de gündemine alabilir (Madde 20 (1) AFMİ). Şayet Meclis Federal Meclis Başkanı’nu görevlendirirse veya Meclis (karar yeter sayısını tayin etme sebebi hariç) başka bir nedenden dolayı karar veremez durumda ise önergeleri Federal Meclis Başkanı da öncesinden gündeme alabilir (Madde 20 (1) ve Madde 21 (1) AFMİ). Bu iki durumda İhtiyar Heyetinin gündem ile ilgili bir anlaşmaya varması söz konusu değildir.⁷⁶

Ayrıca belirli şartlarda önerge sahipleri de önergenin Federal Meclis’in gündemine alınmasını sağlayabilirler. Şöyle ki; önergenin matbu evrakının dağıtımından sonra 3 hafta geçmesine rağmen önerge Meclis’in gündemine alınmamış ise önerge sahiplerinin isteği üzerine ilgili önerge bir sonraki oturumun gündemine alınmak zorundadır (Madde 20 (4) AFMİ).

Meclis’in gündemi milletvekillerine, Federal Konsey’e (Bundesrat) ve Federal Hükümet’e bildirilir (Madde 20 (2) 1 AFMİ).

10. Görüşme

Önerge gündeme alındıktan sonra Federal Meclis Başkanı önerge hakkında görüşmeyi (Aussprache) başlatmak zorundadır (Madde 23 AFMİ). Yalnız tüm meclis gruplarının isteği olursa görüşme gerçekleştirilebilir.⁷⁷

Önergeler için sadece bir⁷⁸ tane duruşma⁷⁹ öngörülmüştür (Madde 78 (1) AFMİ).

Önerge hakkında hemen nihai olarak görüşme başlayabilir (Madde 78 (1) AFMİ). Bu durumda her bir milletvekili değişiklik önergesi verebilir (Madde 78 (4) ve Madde 82 (1) AFMİ).⁸⁰ Görüşmenin kendisi ise genel

tüm layihaları (Vorlagen) liste halinde Federal Meclis Başkanı’na bildirmiş olur.

75] İhtiyar Heyeti haftada bir toplanır.

76] Bkz. Roll, a.g.e., § 28 Rn. 23.

77] Bkz. Kabel, a.g.e., § 31 Rn. 22.

78] Kanun tasarıları için prensipte 3 duruşma öngörülmüştür (Madde 78 (1) AFMİ).

79] Görüşme (Aussprache) ve duruşma (Beratung) hukuki anlamda farklı anlamları vardır.

80] Bu hak milletvekillerinin bireysel olarak kullanabilecekleri az sayıdaki haklardan bir tanesidir. Bunun yanı sıra milletvekilleri kanun tasarıları ile ilgili değişiklik önerge-

hükümlere göre yürütülür. Ancak önerge sahipleri görüşme dışında bazı özel haklara sahiptirler. Bunlar görüşme başlamadan önce önergenin gerekçelerini anlatabilirler ve görüşmenin kapatılmasından sonra da görüşmenin sonucu hakkında toparlayıcı bir değerlendirme yapabilirler (Madde 28 (2) AFMİ).

Ancak önerge, evvelce görüşme olmaksızın bir – veya birçok (Madde 63 AFMİ) – komisyona havale edilebilir (Madde 78 (2) AFMİ). Hatta önerge, görüşme kapandıktan sonra da komisyona havale edilebilir (Madde 80 (1) AFMİ analog).⁸¹ Komisyona havale, önerge sahiplerinin iradelerine karşı da yapılabilir.⁸² Oylamada ilk önce önergenin komisyona havale edilip edilmemesi kararlaştırılır, bundan sonra önergenin kendisinin kabul edip edilmemesi görüşülür. Böylelikle çoğunluğu teşkil eden meclis grupları önerge hakkındaki nihai oylamayı erteleyebilirler.

Her bir milletvekili görüşmeden sonra ve kural olarak oylamadan önce nihai oylamayla ilgili 5 dakikayı geçmemek şartıyla söz isteyebilir veya kısa yazılı bir açıklama sunabilir (Madde 31 (1) AFMİ). Bu hakkı 31.05.2016 tarihli söz konusu önergenin görüşmesinde toplam 6 milletvekili kullanmıştır.⁸³

11. Bağlayıcılık

Önergeler –ne hükümet ne idare ne de mahkemeler için– hukuki anlamda bağlayıcı değildirler.⁸⁴ Hükümet yürütmenin bir parçası olarak, mahkemeler de yargı organı olarak yasalara ve hukuka bağlıdırlar (Madde 20 (3) GG). Önergeler bu kapsamda değildirler. Ancak kabul edilen bu tür önergeler *siyasi* yükümlülük doğurabilmektedir.⁸⁵ Ayrıca Federal Hükümet kabul edilen bir önergenin uygulanıp uygulanmaması veya nasıl hayata geçirileceği konusunda özgürdür.⁸⁶

si verebilirler. Ayrıca yazılı ve sözlü sorular sormaya hakkı vardır.

81] Bkz. Kabel, a.g.e., § 31 Rn. 32.

82] Bkz. Kabel, a.g.e., § 31 Rn. 32. 'Karar Önergesinde' bu mümkün değil (bkz. Kabel, a.g.e., § 31 Rn. 32).

83] Bkz. Plenarprotokoll 18/173, 02.06.2016, Anlage 2.

84] Bkz. Ismayr, Der Deutsche Bundestag im politischen System der Bundesrepublik Deutschland, Opladen 2000, s. 402; Ismayr (1992), a.g.e., s. 489.

85] Bkz. Ismayr, a.g.e., s. 402 vs.

86] Bkz. Ismayr, a.g.e., s. 403.

Dolayısıyla Alman Federal Meclisi'nin 1915 olaylarını "soykırım" olarak nitelendirerek kabul etmiş olduğu 31.05.2016 tarihli önerge (Drucksache 18/8613) doğrudan hukuki bir sonuç doğurmaz. "Basit bir meclis kararıdır."⁸⁷ Önergenin kabulü Federal Meclis'in bir görüş beyanından ibaret olup –yasalar gibi– doğrudan bağlayıcı nitelikte değildir. Nitekim Federal Hükümet sözcüsü Steffen Seibert, 02.09.2016 tarihili basın açıklamasında, kabul edilen önergenin Federal Hükümeti bağlayıcı olmadığını ve hukuki bir kavram da olan "soykırım" ifadesinin mahkemeler tarafından değerlendirileceğini ifade etmiştir.⁸⁸

Sonuç ve Değerlendirme

Görüldüğü gibi Alman Federal Meclisi 1915 olayıyla ilgili toplam iki önerge kabul etmiştir. Bunlardan 02.06.2016 tarihinde kabul edilen 31.05.2016 tarihli önerge 1915 olaylarını açıkça "soykırım" olarak nitelendirmektedir. Görebildiğimiz kadarıyla Türkiye kabul edilen bu önergede sadece bu tanımlamaya karşı tepki göstermiştir.⁸⁹

Zaten bu tür önergeler –hukuken– Federal Meclis'in 'basit' bir görüş bildirmesinden ibaret olup herhangi bir hukuki bağlayıcılıkları yoktur.

Bununla birlikte 31.05.2016 tarihli söz konusu önerge iktidardaki meclis grupları ve muhalefetteki bir meclis grubu tarafından ortaklaşa hazırlanıp Federal Meclis'e sunulmuş ve tüm meclis gruplarının desteğiyle oy çokluğuyla kabul edilmiştir. Bu yönüyle de söz konusu önerge bir hususiyet teşkil etmek-

87] Bkz. Ismayr, a.g.e., s. 402; Ismayr (1992), a.g.e., s. 488.

88] 02.09.2016 tarihli basın açıklaması için bkz.: Alman Federal Hükümeti'nin resmi web sitesi, URL: <https://www.bundesregierung.de/Content/DE/Mitschrift/Pressekonferenzen/2016/09/2016-09-02-regpk.html> (09.09.2016).

89] Önerge'de müfredat ve ders kitapları ile ilgili açıklamalar Federal Hükümeti'nin yetki alanına girmemekte. Zira bu Eyalet'lerin yetki alanında (Madde 30, 70 vs. GG). Nitekim önergede de bu noktada özellikle eyaletlere önemli bir rol düştüğü belirtilmiştir. Dolayısıyla sanıldığı gibi (bkz. Deutsche Welle, Soykırım kararı Türkiye-Almanya ilişkilerini nasıl etkileyecek?, URL: <http://www.dw.com/tr/soyk%C4%B1r%C4%B1m-karar%C4%B1-t%C3%BCrkiye-almanya-ili%C5%9Fkilerini-nas%C4%B1-etkileyecek/a-19313910> (16.09.2016)) kabul edilen önergenin bu yönüyle – Eyaletler tarafından – uygulamaya geçirilmesi Alman yargısına taşınması mümkün değildir.

tedir ve istisnaidir. Federal Şansölye Dr. Angela Merkel, 02.06.2016 tarihli oturuma katılmamakla birlikte 1915 olaylarını “soykırım” olarak tanımlayan 31.05.2016 tarihli önergeyi CDU/CSU Meclis Grubu oylamasında desteklemiştir.⁹⁰ Dolayısıyla bu önergenin siyasi yükümlülüğü göz ardı edilemez. Her ne kadar federal hükümet sözcüsü –önergenin kabulünden yaklaşık 3 ay sonra (!)– 02.09.2016 tarihli basın açıklamasında, isabetli bir ifadeyle bu önergenin bağlayıcı olmadığını ifade etmiş olsa da⁹¹ bu önergeyi ortaklaşa hazırlayıp Meclis’te kabul edenlerin iktidardaki meclis grupları olduklarını unutmamak gerekir. Zaten Federal Hükümet’in kendisinin Federal Meclis’e böyle bir önerge verme yetkisi yoktur.⁹² Dolayısıyla Federal Meclis’in kabul ettiği söz konusu önergenin hukuken bağlayıcı olmasa da siyaseten bir yükümlülük oluşturduğu açıktır. Bunun aksi, şizofrenik bir hali anımsatacaktır. Zira aynı meclis gruplarının Federal Meclis’te beyan ettikleri görüşü –yani 1915 olaylarının “soykırım” olarak nitelendirilmesini– Federal Hükümet olarak kabul etmemeleri düşünülemez. Nitekim Federal Hükümet sözcüsü 02.09.2016 tarihli basın açıklamasında Federal Hükümet’in söz konusu önergeden içtinap etmediğini açıkça vurgulayarak defalarca ifade etmiştir.⁹³ Aynı zamanda Federal Şansölye Dr. Angela Merkel’in ve Federal Dışişleri Bakanı Frank-Walter Steinmeier’in, 1915 olaylarını “soykırım”

olarak nitelendirdiklerini hatırlatmıştır.⁹⁴ Dolayısıyla Federal Hükümet sözcüsünün söz konusu önergenin bağlayıcı olmadığını ifade etmesi sadece mevcut hukuki durumun tekrarından ibarettir ve ne hukuken ne de siyaseten bir değişikliğe sebebiyet vermemiştir. 02.09.2016 tarihli basın açıklamasının söz konusu önergenin kabulünden yaklaşık 3 ay sonra yapılmış olması, aslında Türkiye’nin Alman milletvekillerine İncirlik Üssü’nü ziyaret etmeleri için onay vermemesinden kaynaklanmaktadır. Nitekim Federal Hükümet sözcüsünün bu basın açıklamasından sonra Türkiye bu açıklamayı yeterli bulup Alman milletvekillerinin İncirlik Üssü’nü ziyaretlerini onaylamıştır.⁹⁵ Ancak belirttiğimiz gibi bu açıklamadan sonra Almanya’da hukuki ve siyasi anlamda hiçbir şey değişmemiştir.

Ayrıca Alman Federal Meclisi’nin kabul etmiş olduğu söz konusu önerge Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi (AİHM) Büyük Dairesi’nin 17.12.2013 tarihli “Perinçek-İsviçre” (Başvuru No. 27510/08) kararıyla doğrudan çelişki içinde değildir.⁹⁶ Zira AİHM bu kararla, Doğu Perinçek’in 1915 olaylarıyla ilgili beyanlarından⁹⁷ ötürü İsviçre tarafından “soykırımı inkâr” ettiği gerekçesiyle –Alman Federal Meclisi’nin kabul etmiş olduğu önergenin aksine bağlayıcı olan– İsviçre Ceza Kanunu (!) metninin 261bis §4. Maddesi’ne dayanarak mahkûm edilen ilgili şahsın ifade özgürlüğünün ihlal edildiğine hükmetmiştir.⁹⁸ Söz konusu önerge bağlayıcı bir “kanun” olmayıp “sadece” Federal Meclis’in bir fikir beyanıdır.

Almaya’da İsviçre’dekine benzer bir ceza

90] Bkz. Frankfurter Allgemeine (İnternet), Trotz türkischer Kritik: Merkel unterstützt Armenien-Resolution, 01.06.2016, URL: <http://www.faz.net/aktuell/politik/trotz-tuerkischer-kritik-merkel-unterstuetzt-armenien-resolution-14263702.html> (15.09.2016). Bu desteğe Federal Hükümet sözcüsü 02.09.2016 tarihli basın açıklamasında işaret etmiştir. (02.09.2016 tarihli basın açıklaması için bkz.: Alman Federal Hükümeti’nin resmi web sitesi, URL: <https://www.bundesregierung.de/Content/DE/Mitschrift/Pressekonferenzen/2016/09/2016-09-02-regpk.html> (09.09.2016)).

91] 02.09.2016 tarihli basın açıklaması için bkz.: Alman Federal Hükümeti’nin resmi web sitesi, URL: <https://www.bundesregierung.de/Content/DE/Mitschrift/Pressekonferenzen/2016/09/2016-09-02-regpk.html> (09.09.2016).

92] Bkz. C. III.

93] 02.09.2016 tarihli basın açıklaması için bkz.: Alman Federal Hükümeti’nin resmi web sitesi, URL: <https://www.bundesregierung.de/Content/DE/Mitschrift/Pressekonferenzen/2016/09/2016-09-02-regpk.html> (09.09.2016).

94] 02.09.2016 tarihli basın açıklaması için bkz.: Alman Federal Hükümeti’nin resmi web sitesi, URL: <https://www.bundesregierung.de/Content/DE/Mitschrift/Pressekonferenzen/2016/09/2016-09-02-regpk.html> (09.09.2016).

95] Bkz. Deutsche Welle, Çavuşoğlu: Almanya beklentimizi karşıladı, 08.09.2016, URL: <http://www.dw.com/tr/%C3%A7avu%C5%9Fo%C4%9Flu-almanya-beklentimizi-kar%C5%9F%C4%B1ad%C4%B1/a-19537575> (15.09.2016).

96] Bkz. AİHM, Büyük Daire, 17.12.2013, Başvuru no: 71510/08.

97] Perinçek konuşmasının bir bölümünde 1915 olaylarının “soykırım” olarak tanımlanmasını “uluslararası bir yalan” olarak nitelemiştir.

98] AİHM Holokost’un inkârına ilişkin içtihat hukuku ile Ermeni “soykırımı” dava arasında ayırım yapmıştır (Bkz. AİHM, Büyük Daire, 17.12.2013, Başvuru no: 71510/08).

kanunu hükmü yoktur. Mevcut Alman Ceza Kanunu'nun 130. Madde'nin 3. ve 4. fıkrasına göre sadece Nazi rejimi sırasında Almanya'da gerçekleşen soykırım ile ilgili belirli şartlarda cezai yaptırımlar öngörülmektedir. Dolayısıyla Ermeni "soykırımı"nu inkâr edip "yalan" olduğunu iddia etmek prensipte cezalandırmayı gerektiren bir olay değildir; zira bu ifade özgürlüğü kapsamındadır. Bu da aynı zamanda AİHM'in 17.12.2013 tarihli "Perinçek-İsviçre" kararının çizgisindedir. Buna karşın Berlin-Brandenburg Yüksek İdare Mahkemesi 2006 yılında –yani AİHM'in 17.12.2013 tarihli "Perinçek-İsviçre" kararından önce– bu durumun –Berlin İdare Mahkemesi'nin aksine⁹⁹– Alma Ceza Kanunu'nun 189. Maddesi gereğince cezaya tabi olan ölümlerin anısına hakaret suçunun maddi unsurlarını gerçekleştirdiği görüşündedir.¹⁰⁰ Görebildiğimiz kadarıyla bu bağlamda ceza mahkemelerinin vermiş olduğu bir karar bulunmamaktadır.¹⁰¹

99] Alt mahkeme olan Berlin İdare Mahkemesi'nin bu bağlamda 'ciddi kuşkuları'nun olduklarını ifade etmiştir (bkz. VG Berlin, Beschluss vom, 14.03.2006, Az. VG 1 A 68.06).

100] Bkz. OVG Berlin-Brandenburg, Beschluss vom 17.03.-2006, Az. 1 S 26/06.

101] İdare mahkemelerinin Ceza Kanunu'nun 189. maddesi ile ilgili görüş bildirmeleri Alman Toplanma Yasası'nun 15. Maddesi gereğince yürürlükte yasağa karşı idare mahkemesine başvurulmasından kaynaklanmaktadır. Ancak Berlin-Brandenburg Yüksek İdare Mahkemesi 1915 olaylarının "soykırım" olarak değerlendirilip değerlendirilmemesi konusu hakkında açıkça görüş bildirmemiştir ve bu konuyu açık bırakmıştır. Ancak Avrupa Parlamentosu'nun, 1987 yılında kabul ettiği "karar önergesi" ile 1915 olaylarını "soykırım" olarak nitelendirdiğine atıf yapmıştır.

